

УДК 658.0124

М. А. Сущенко, бакалавр
Г. Ю. Попова, к.е.н., доцент

Донбаська національна академія будівництва і
архітектури, м. Краматорськ, Україна
nik@donnaba.edu.ua

ФІНАНСОВІ АСПЕКТИ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

У статті наведено теоретичні підстави антикризового управління та результати аналізу основних показників, які характеризують фінансову стійкість та ймовірність банкрутства базового підприємства. Запропоновано заходи щодо усунення загрози банкрутства.

Ключові слова: антикризове управління, фінансова стійкість, ризики, ефективність, дебіторська заборгованість, банкрутство.

М. А. Сущенко, бакалавр
А. Ю. Попова, к.э.н., доцент

Донбасская национальная академия строительства и
архитектуры, г. Краматорск, Украина
nik@donnaba.edu.ua

ФИНАНСОВЫЕ АСПЕКТЫ АНТИКРИЗИСНОГО УПРАВЛЕНИЯ ПРЕДПРИЯТИЕМ

В статье приведены теоретические основы антикризисного управления и результаты анализа основных показателей, характеризующих финансовую устойчивость и вероятность банкротства базового предприятия. Предложены меры по устранению угрозы банкротства.

Ключевые слова: антикризисное управление, финансовая устойчивость, риски, эффективность, дебиторская задолженность, банкротство.

М. Sushchenko, Bachelor
A. Yu. Popova, PhD., Assoc. Professor

Donbas National Academy of Civil Engineering and
Architecture, Kramatorsk, Ukraine
nik@donnaba.edu.ua

FINANCIAL ASPECTS OF CRISIS MANAGEMENT OF AN ENTERPRISE

The article presents the theoretical foundations of crisis management and the results of the analysis of the main indicators characterizing the financial stability and bankruptcy probability of the underlying enterprise. The measures to eliminate the risk of bankruptcy have been proposed.

Key words: crisis management, financial stability, risks, efficiency, account receivables, bankruptcy.

Постановка проблеми. У процесі комплексного фінансово-економічного аналізу підприємства формується інформативна база для відстеження рівня ризикованості діяльності та наявності кризових явищ, що робить можливим обґрунтування відповідних регулюючих заходів. Але існує проблема забезпечення безперервності накопичення інформації та встановлення взаємозв'язку показників фінансового стану з показниками ймовірності банкрутства, організації управлінської антикризової діяльності, оптимізації активів підприємства та зниження ризику неплатоспроможності. Актуальність теми дослідження визначається необхідністю розробки підходів і механізмів антикризового управління підприємством, головна мета якого попередження банкрутства і вихід з неплатоспроможного стану, розробка і реалізація ефективних програм розвитку.

Аналіз досліджень і публікацій. Питання розроблення окремих аспектів антикризового управління розкрито у роботах багатьох учених-економістів: Короткова Є.М. [1], Василенко В.А., Мірошника І.Є. [2], Максимова О.Б. [3] та інших. На макроекономічному рівні поняття „криза” зазвичай розуміється як спад кон’юнктури, виробництва, інвестицій, зайнятості. Представники макроекономіки, відомі світові науковці (Брігхем Ю., Гапенські Л., Ван Хорн Дж., Шарп У., Кейнс Дж. та ін.) у своїх наукових працях пов’язують поняття „криза” на макрорівні із загальними циклічними коливаннями в економіці країни. Теорії економічних циклів Кондратьєва М. і Кейнса Дж. розкривають основні закономірності, періодичність і структуру циклів [4; 5]. Разом з тим, питання цього наукового напрямку, що стосуються антикризового управління підприємством, залишаються ще недостатньо вивченими.

Більшість розробок з антикризового управління підприємством, представлених у науковій літературі, ґрунтуються на класичних економіко-математичних методах, залишаються актуальними і можуть успішно розвиватись та використовуватись. Однак залишається не розробленим комплексний підхід у моделюванні систем антикризового управління підприємством. Існуючі підходи спрямовані на моделювання окремих сторін систем антикризового управління підприємством з використанням певних економіко-математичних методів. Відсутня концепція, яка б цілісно представляла сукупність проблем та задач, які потребують розв’язання у процесі антикризового управління підприємством, а також методів їх реалізації. Відсутні також розробки, що ґрунтуються на реалізації багатьох підходів, використанні та поєднанні різних методів, застосування яких дозволяло б розв’язувати складні завдання антикризового управління. Крім цього, всі відомі розробки побудовані відповідно до існуючих на той час технічних можливостей практичної реалізації. Розвиток сучасних інформаційних технологій створює реальні можливості розширення досвіду моделювання систем управління підприємствами, висуває нові вимоги щодо виходу на вищий рівень комплексності, достовірності та розширення сфери застосування з використанням нових підходів і технологій.

Мета дослідження. Метою статті є узагальнення теоретичних підстав антикризового управління та результатів аналізу основних показників, які характеризують фінансову стійкість та ймовірність банкрутства базового підприємства, а також розробка заходів щодо усунення загрози банкрутства.

Викладення основного матеріалу дослідження. На мікрорівні (рівні підприємства) за думкою Ростоу У., Леві Л., Фішера І., „криза” визначається, як порушення у сфері грошово-кредитних відносин на підприємстві [6, 234 - 361]. У той же час Фомін Я. [7], Захарченко В. [8], Балабанов І. [9] вважають, що поняття „криза” відноситься лише до процесів макроекономічного розвитку, а в масштабах фірми існують тільки більш-менш гострі проблеми, викликані помилками чи непрофесіоналізмом управління, але, якщо з цих позицій розглядати внутрішньофірмове управління, то при розробці стратегії її розвитку немає необхідності передбачати і враховувати можливість кризи, з іншого боку виникнення кризи на макроекономічному рівні, також, є наслідком невірною стратегічного вектору, обраного урядом, а отже, помилковим управлінням на макроекономічному рівні.

Ідентифікація масштабів кризового стану підприємства дозволяє визначити принциповий напрямок використовуваних форм і методів його фінансового оздоровлення.

При оцінці фінансового стану підприємства необхідно використовувати деякий вимірник, що дозволяє на якісному рівні оцінити підприємство і зробити висновок про стадію його кризового стану, платоспроможність, або про неплатоспроможність. Для цих цілей Василенко В.О. [10], Терещенко О.О. [11] у своїх наукових працях використовують поняття “якість фінансового стану” - що свідчить про ступінь його платоспроможності у момент аналізу. Вимір якості фінансового стану ці науковці пропонують робити не по фінансовій звітності, а лише на підставі аналізу договорів підприємства і зіставлення графіка платежів по кредитах з календарем.

Для того щоб визначити якість фінансового стану підприємства, використовується кілька ступенів якості: платоспроможне підприємство; передкризове підприємство; кризове підприємство; неплатоспроможне підприємство (після рішення Господарського суду). Критерієм віднесення до певного ступеня якості є наступні умови (табл. 1).

Таблиця 1.

Критерії якості фінансового стану підприємства

Умова	Ступінь
1. Графік платежів за борговими зобов'язаннями виконується	Платоспроможне
2. Більш половини боргів прострочено до двох місяців від договірного терміну	Передкризове
3. Більш трьох чвертей боргів прострочено до двох місяців від договірного терміну	Кризове
4. Хоча б один борг прострочений більш ніж на три місяці	Неплатоспроможне

Існують різні методи оцінки загрози банкрутства, зокрема, експрес-діагностика, що включає аналіз платоспроможності, фінансової стійкості, рентабельності та ділової активності підприємства. Як відзначає ряд авторів - Шершньова З.Є., Оборська С.В. [12], Толчєєв Ю.З. [13], - найбільш об'єктивними є широко розповсюджені методи інтегральної оцінки загрози банкрутства.

До них відносяться: моделі для оцінки ризику банкрутства Альтмана, чотирьохфакторна модель прогнозування банкрутства Тоффлера, модель очікуваної частоти банкрутства, комплексна однокритеріальна оцінка фінансового стану підприємства Бівера, метод комплексного фінансового аналізу стану підприємства і ризику банкрутства Хотомлянського, а також модель Ліса.

При цьому виділяють три стадії розвитку кризової ситуації на підприємстві. Перша - зниження обсягів прибутку (криза в широкому значенні). Наслідком цієї стадії є погіршення фінансового стану підприємства, скорочення джерел і резервів розвитку. Вирішенням проблеми можуть стати перегляд стратегії, реструктуризація підприємства, зниження витрат, підвищення продуктивності.

Друга стадія - збитковість виробництва. Наслідок - зменшення резервних фондів підприємства (якщо такі є в наявності, інакше настає третя фаза). Вирішення проблеми, як правило - реструктуризація підприємства.

Третя стадія розвитку кризової ситуації - виснаження чи відсутність резервних фондів. На погашення збитків підприємство направляє частину оборотних коштів і тим самим

переходить у режим скороченого відтворення. Реструктуризація вже не може бути використана для вирішення проблеми, тому що відсутні засоби на її проведення. Потрібні оперативні заходи для стабілізації фінансового стану підприємства і пошук засобів на проведення реструктуризації, інакше криза переходить у четверту стадію.

Четверта стадія - неплатоспроможність. Підприємство досягло тієї критичної межі, коли немає засобів профінансувати навіть скорочене відтворення та платити по попереднім зобов'язанням. Виникає загроза припинення виробництва та банкрутства. Необхідні екстрені заходи з відновлення платоспроможності підприємства та підтримки виробничого процесу.

Антикризове управління – це система організаційно-економічних заходів з діагностики, упередження, нейтралізації і подолання кризових явищ та причин їх виникнення. Головною метою антикризового управління є забезпечення стійкого фінансового стану в результаті своєчасного реагування на зміни, які викликані зовнішнім середовищем, через введення в дію антикризових інструментів, що дають змогу усунути тимчасові фінансові ускладнення та подолати кризові явища (табл. 2).

Розглянемо процес ідентифікації кризових загроз на прикладі ТОВ «Техмашстрой 2012», яке розташовано в м. Маріуполі. Основні види діяльності підприємства:

- ремонт і технічне обслуговування готових металевих виробів, устаткування промислового призначення; електричного устаткування;
- електромонтажні роботи;
- монтаж водопровідних мереж, систем опалення та кондиціонування;
- покриття підлоги й облицювання стін;
- малярні роботи та скління;
- інші роботи із завершення будівництва;
- покрівельні роботи;
- інші спеціалізовані будівельні роботи: гідроізоляція; будівництво фундаменту; залізобетонні та інші бетонні роботи;
- монтаж будівель з металевих конструкцій; бетонних та залізобетонних конструкцій; металевих конструкцій; монтаж систем опалення, вентиляції, кондиціонування повітря.

ТОВ «Техмашстрой 2012» спеціалізується на будівельно-ремонтних послугах для населення та організацій, виконує в комплексі весь обсяг робіт від ескізу (комп'ютерна графіка) і розробки проекту до здачі об'єкта в експлуатацію.

Проведемо аналіз імовірності банкрутства ТОВ «Техмашстрой 2012» відповідно до вітчизняної методики [11 та ін.] за допомогою визначення економічного показника поточної платоспроможності підприємства. За формулою (1) розрахуємо даний показник:

$$ПП = ДФІ_{\text{МУК}} + ІФІ + ПФІ + ГК_{\text{НВ}} + ГК_{\text{ІВ}} - ПЗ \quad (1)$$

де $ДФІ_{\text{МУК}}$ – довгострокові фінансові інвестиції, які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств;

$ІФІ$ – інші фінансові інвестиції;

$ПФІ$ – поточні фінансові інвестиції;

$ГК_{\text{НВ}}$ – грошові кошти в національній валюті;

$ГК_{\text{ІВ}}$ – грошові кошти в іноземній валюті;

$ПЗ$ – поточні зобов'язання.

Таблиця 2.

Розвиток кризових явищ та процес антикризового управління

Розвиток кризового явища	Методи діагностики, інструментарій	Особливості прояву кризового явища	Процес антикризового управління
1	2	3	4
1. Перед-кризова ситуація	Аналіз виробничих та економічних показників господарської діяльності підприємства	Наявність короточасних симптомів кризи у вигляді стагнації або незначного зменшення найважливіших виробничо-господарських показників до - 15%	Нормалізація діяльності підприємства: визначення та усунення причин розвитку кризи; припинення зниження показників виробничо-господарської діяльності підприємства
2. Легка криза	Робота з балансом, експрес - аналіз фінансового стану підприємства	Стале зниження найважливіших економічних показників, збитковість господарської діяльності	Усунення причин розвитку кризи: припинення зниження найважливіших показників фінансового стану; мінімізація збитків і вимивання власного капіталу
3. Криза поточної платоспроможності	Поглиблений експрес-аналіз, аналіз фінансової стійкості та платоспроможності підприємства	Фактичний або прогнозований дефіцит ліквідних коштів для фінансування поточної господарської діяльності	Недопущення розвитку (поглиблення) кризи: пошук грошових коштів для продовження фінансування діяльності підприємства; пошук внутрішніх механізмів надходження грошових коштів
4. Криза боргової платоспроможності (загроза банкрутства)	Рейтингова (комплексна) оцінка діяльності підприємства, аналіз власного капіталу та платоспроможності	Фактичний або прогнозований дефіцит ліквідних коштів для виконання зовнішніх фінансових зобов'язань (погашення боргів)	Недопущення порушення справи про банкрутство (мирова угода): пошук ліквідних засобів для виконання негайних фінансових зобов'язань; залучення нового зовнішнього капіталу, одержання тимчасової відстрочки або пролонгація раніше отриманих кредитів і позичок
5. Криза майнової платоспроможності (банкрутство)	Визначення надкритичної платоспроможності. Аналіз забезпеченості боргу реальними активами. Оцінка ділової активності та інвестиційної привабливості підприємства	Порушення справи про банкрутство, перевищення зобов'язань перед кредиторами над активами (власним капіталом) підприємства	Виведення підприємства зі стану банкрутства (санация): часткова мобілізація наявних активів для розрахунку по зобов'язаннях; проходження процедури банкрутства з мінімальними втратами для власників підприємства

Розрахуємо показники відповідно до фактичних даних базового підприємства ТОВ «Техмашстрой 2012»:

$$П_{п} 2016 \text{ р.} = 0+0+0+199,7+0-19852,6 = -19652,9 \text{ (тис. грн.)}$$

$$П_{п} 2017 \text{ р.} = 0+0+0+2683,8-23153,9 = -20470,1 \text{ (тис. грн.)}$$

Оскільки значення показників поточної платоспроможності є від'ємним, це свідчить про існування ознак неплатоспроможності підприємства, яке є боржником і неспроможне виконати свої грошові зобов'язання перед кредиторами.

Тому для детальнішого аналізу необхідно розрахувати коефіцієнт покриття за формулою (2):

$$K_{п} = PA / ПЗ \quad (2)$$

де ПА – поточні активи; ПЗ – поточні зобов'язання.

$$K_{п} 2016 \text{ р.} = 21155,5 / 19852,6 = 1,06$$

$$K_{п} 2017 \text{ р.} = 24900,6 / 23153,9 = 1,07$$

А також, коефіцієнт забезпечення власними засобами за формулою (3):

$$K_{з} = BK - HA / OA \quad (3)$$

де BK – власний капітал; HA – нематеріальні активи; OA – оборотні активи.

$$K_{з} 2016 \text{ р.} = (1450 - 147,1) / 21155,5 = 0,06$$

$$K_{з} 2017 \text{ р.} = (2128,4 - 381,7) / 24900,6 = 0,07$$

Отже, коефіцієнт покриття був позитивним (нормативне значення 1-1,5), це означає, що підприємство спроможне погасити свої поточні зобов'язання, тобто досліджуване підприємство можна охарактеризувати як стійке і незалежне.

Коефіцієнт забезпечення власними засобами по двом рокам на підприємстві має дуже низьку тенденцію до збільшення та знаходиться у межах нижче нормативного значення (більше 0,1). Значення показника у 2017 році було 0,07. Це означає, що підприємство не має достатньо джерел для формування обігових активів, є значна фінансова залежність від зовнішніх джерел, тобто підприємство має нестійкий фінансовий стан.

Доцільно оцінити імовірність виникнення банкрутства за допомогою розрахунку коефіцієнта Бівера - формула (4):

$$KB = ЧП+А / ДЗ+ПЗ \quad (4)$$

$$K_{б} 2016 \text{ р.} = (2163,9+0) / (0+19852,6) = 0,1$$

$$K_{б} 2017 \text{ р.} = (678,4+0) / (0+23153,9) = 0,02$$

Значення коефіцієнта Бівера, що рекомендується за міжнародними стандартами, знаходиться в інтервалі 0,17 - 0,4. Але в нашому випадку протягом двох років коефіцієнт Бівера не перевищує 0,2, що являється ознакою формування незадовільної структури балансу, скорочення частки прибутку, яка могла би бути спрямована на розвиток виробництва. У такій ситуації створюється незадовільна структура балансу, підприємство починає працювати в борг, і його коефіцієнт забезпечення власними засобами стає меншим 0,1, що ми й бачимо. Далі розрахуємо початкові дані за два роки для прогнозування банкрутства підприємства за моделлю Ліса. Для проведення аналізу показники, що входять до даної моделі, доцільно оформити у вигляді табл. 3.

Таблиця 3.

Показники для прогнозування банкрутства підприємства за моделлю Ліса

Показник	Умовне позначення	Значення	
		2016 рік	2017 рік
Частка оборотних засобів в активах	X_1	0,06	0,07
Рентабельність активів за прибутком від реалізації	X_2	1,093	1,13
Рентабельність активів за нерозподіленим прибутком	X_3	0,10	0,02
Коефіцієнт співвідношення власного та позикового капіталу	X_4	0,07	0,09

Отже, ми отримали значення фінансових коефіцієнтів і далі можемо для оцінки імовірності фінансової кризи за формулою (5), визначити інтегральний показник:

$$Z = 0,063X_1 + 0,092X_2 + 0,057X_3 + 0,001X_4 \quad (5)$$

де X_1 – частка робочого капіталу в загальній кількості активів;

X_2 – рентабельність активів за прибутком від реалізації;

X_3 – рентабельність активів за нерозподіленим прибутком;

X_4 – коефіцієнт співвідношення власного та залученого капіталу, який визначається за формулою:

$$X_4 = BK / ZK \quad (6)$$

де BK – власний капітал; ZK – залучений капітал.

$$Z_{2016} = 0,063 \cdot 0,06 + 0,092 \cdot 1,093 + 0,057 \cdot 0,10 + 0,001 \cdot 0,07 = 0,108$$

$$Z_{2017} = 0,063 \cdot 0,07 + 0,092 \cdot 1,13 + 0,057 \cdot 0,02 + 0,001 \cdot 0,09 = 0,105$$

Згідно моделі Ліса, якщо значення показника $Z < 0,037$, тоді підприємство вважається потенційним банкрутом. В нашому випадку підприємство має високе значення показника, хоча на кінець 2017 року він зменшився на 3%. Але підприємство має стабільне фінансове положення.

Також доцільно оцінити ймовірність настання банкрутства відповідно до методики Альтмана (табл. 4).

Таблиця 4.

Початкові дані для прогнозування банкрутства підприємства за моделлю Альтмана

Показник	Умовне позначення	Значення	
		2016 рік	2017 рік
Частка оборотних засобів в активах	X_1	0,06	0,07
Рентабельність активів за нерозподіленим прибутком	X_2	0,10	0,02
Рентабельність активів за прибутком від реалізації	X_3	0,123	0,032
Коефіцієнт покриття	X_4	0,07	0,09
Коефіцієнт оборотності активів	X_5	1,093	1,13

Отже, ми отримали значення фінансових коефіцієнтів і тепер можемо для оцінки імовірності фінансової кризи за формулою (7), визначити інтегральний показник:

$$Z = 1.2X_1 + 1.4X_2 + 3.3X_3 + 0.6X_4 + 1.0X_5 \quad (7)$$

де X_1 – частка робочого капіталу в загальній кількості активів, яка розраховується за формулою:

$$X_1 = OA / A \quad (8)$$

де OA – оборотні активи підприємства; A – активи підприємства;

X_2 – рентабельність активів, обчислена за нерозподіленим прибутком, яка розраховується за формулою:

$$X_2 = НП / A \quad (9)$$

де $НП$ – нерозподілений прибуток.

X_3 – рентабельність активів, обчислена за прибутком від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), яка розраховується за формулою:

$$X_3 = ФРзд / A \quad (10)$$

де $ФРзд$ – фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування;

X_4 – коефіцієнт покриття за ринковою вартістю власного капіталу, який розраховується за формулою:

$$X_4 = СК + ПК / ПЗ \quad (11)$$

де $СК$ – статутний капітал; $ПК$ – пайовий капітал;

$ПЗ$ – поточні зобов'язання;

X_5 – віддача всіх активів, яка розраховується за формулою:

$$X_5 = ЧД(В)Р / A \quad (12)$$

де $ЧД(В)Р$ – чистий дохід (виручка) від реалізації.

$$Z_{2016} = 1,2 \cdot 0,06 + 1,4 \cdot 0,10 + 3,3 \cdot 0,123 + 0,6 \cdot 0,07 + 1,0 \cdot 1,093 = 1,68$$

$$Z_{2017} = 1,2 \cdot 0,07 + 1,4 \cdot 0,02 + 3,3 \cdot 0,032 + 0,6 \cdot 0,09 + 1,0 \cdot 1,13 = 1,39$$

На основі показників табл. 4 можна констатувати, що інтегральний показник рівня загрози банкрутства за моделлю Альтмана впродовж 2016–2017 років є дуже низьким, відповідно, рівень загрози банкрутства за моделлю Альтмана являється дуже високим.

Зведемо результати, отримані за різними моделями, зокрема вітчизняною та західними методиками, в табл. 5, в якій, крім значень результативних показників за різними моделями, вкажемо імовірність банкрутства відповідно до отриманого результату розрахунків.

Таблиця 5.

Імовірність банкрутства ТОВ «Техмашстрой 2012» за різними моделями

Імовірність банкрутства за моделлю	2016 рік		2017 рік	
	Значення	Результат	Значення	Результат
Вітчизняна: показник поточної платоспроможності	-19652,9	неплатоспроможність	-20470,1	Неплатоспроможність
Коефіцієнт Бівера	0,1	незадовільна структура балансу	0,02	незадовільна структура балансу
Ліса	0,108	дуже низька	0,105	дуже низька
Альмана	1,68	дуже висока	1,39	дуже висока

Розраховані нами значення відповідно за вітчизняною моделлю та західними моделями (на рис. 1) свідчать про те, що для підприємства у 2016-2017 роки імовірність настання банкрутства можлива. Оскільки результати отримані за допомогою західних моделей прогнозування ймовірності банкрутства мають розбіжності, на основі пункту 1.2, перевагу надаємо моделі Альтмана, так як вона є класичною у своїй сфері, а також має послідовність у аналізі та значну точність у прогнозуванні банкрутства.

Вітчизняна модель на основі визначення показника поточної платоспроможності говорить про неплатоспроможність у 2016-2017 роки на ТОВ «Техмашстрой 2012».

Розрахунок коефіцієнта Бівера свідчить, що значення у 2016 році дорівнювало 0,1, а у 2017 році ситуація погіршилась і коефіцієнт Бівера склав 0,02, дане значення дуже відрізняється від оптимального. Зменшення коефіцієнта відбулося, в основному, через зменшення величини чистого прибутку та свідчить про погіршення структури балансу. За моделлю Ліса результати покращуються, за весь аналізований спостерігається дуже низька можливість банкрутства підприємства. Модель Альтмана показує, що підприємство має дуже високу ймовірність настання банкрутства, а також у динаміці спостерігається негативне тенденція інтегрального показника, що також є негативним. Важливо оцінити, що ж все таки головним чином визначає та характеризує стан підприємства.

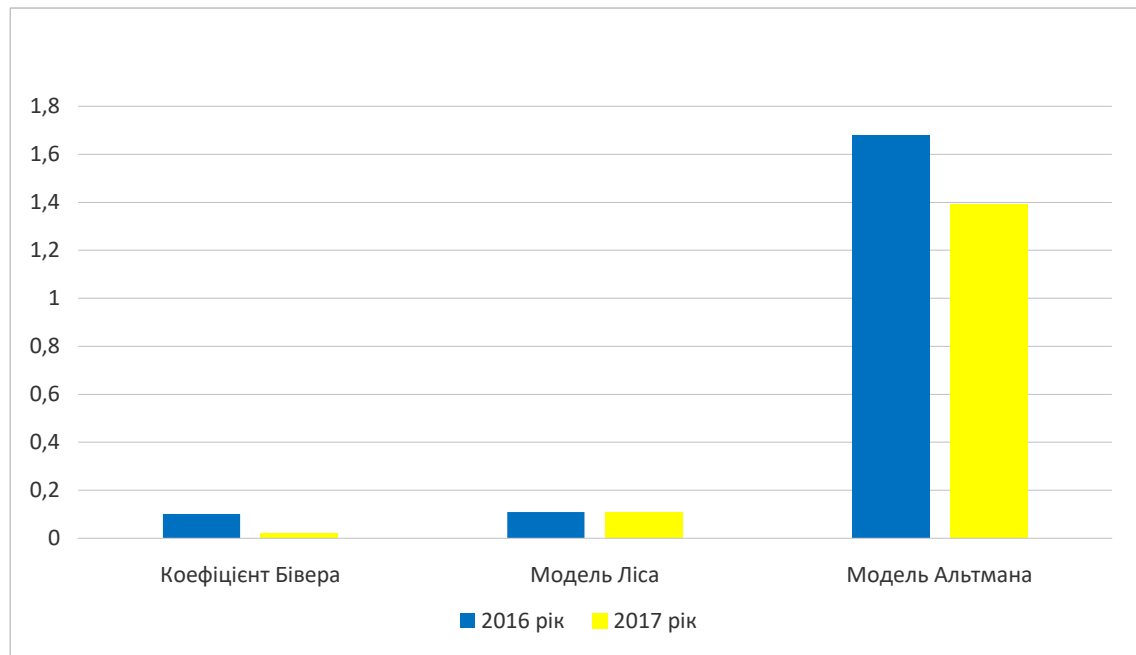

Рисунок 1 – Динаміка зміни значень імовірності банкрутства, яка розрахована за допомогою західних моделей

Оскільки ймовірність банкрутства підприємства визначається, перш за все, здатністю за рахунок оборотних коштів покривати свої поточні борги, тому найвагоміше характеризує фінансовий стан підприємства та ризик виникнення кризи саме коефіцієнт покриття. Тому і його варто проаналізувати та дослідити, за рахунок зміни яких факторів він зростає чи спадає, тобто провести факторний аналіз. Необхідно визначити, яким чином вплинули зміни в оборотних активах та поточних зобов'язаннях на зміну коефіцієнта покриття. Для проведення факторного аналізу розрахуємо допоміжні показники.

1. Коефіцієнт покриття на початок періоду:

$$K_{\text{пн}} = 21155,5 / 19852,6 = 1,06$$

2. Коефіцієнт покриття на кінець періоду:

$$K_{\text{пк}} = 24900,6 / 23153,9 = 1,07$$

3. Коефіцієнт покриття за умови активів на початок періоду та поточних пасивів на кінець періоду:

$$K_{\text{п/к}} = 21155,5 / 23153,9 = 0,91$$

4. Коефіцієнт частки участі фактору (а), який враховує частку зміну коефіцієнта покриття за рахунок зміни оборотних активів:

$$a = K_{\text{пк}} - K_{\text{пн/к}} / OA_{\text{к}} - OA_{\text{п}} \quad (13)$$

$$a = 1,07 - 0,91 / 24900,6 - 21155,5 = 0,000043$$

5. Коефіцієнт частки участі фактору б, який враховує частку зміни коефіцієнта покриття за рахунок зміни поточних зобов'язань:

$$b = K_{Пп/к} - K_{Пп} / ПЗ_к - ПЗ_п \quad (14)$$

$$b = 0,91 - 1,06 / 23153,9 - 19852,6 = -0,000045$$

Розрахунок рівняння впливу окремого фактору на коефіцієнт покриття наводимо в табл. 6.

Таблиця 6.

Факторний аналіз коефіцієнта покриття

Фактор	Методика розрахунку	Рівень впливу
1	2	3
Загальна зміна коефіцієнта покриття	$K_{Пк} - K_{Пп}$	0,01
в т. ч. за рахунок зміни:		
- оборотних активів	$(OAK - OAP) * a$	0,16
з них:		
- запаси і витрати	$(Зк - Зп) * a$	-0,001
- дебіторська заборгованість	$(ДЗТк - ДЗТп) * a$	-0,134
- дебіторська заборгованість за розрахунками	$(ДЗр_к - ДЗр_п) * a$	0,004
- поточні фінансові інвестиції	$(ПФІк - ПФІп) * a$	-
- грошові кошти та їх еквіваленти	$(ГКк - ГКп) * a$	0,106
- інших оборотних активів	$(IOAK - IOAP) * a$	0,028
- поточних зобов'язань	$(ПЗк - ПЗп) * b$	-0,148
з них:		
- короткострокових кредитів банку	$(ККк - ККп) * b$	-
- поточної заборгованості за довгостроковими зобов'язаннями	$(ПЗДЗк - ПЗДЗп) * b$	-
- кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги	$(КЗк - КЗп) * b$	-0,048
- інші поточні зобов'язання	$(ПЗк - ПЗп) * b$	-0,146

Коефіцієнт покриття показує достатність оборотних активів підприємства для погашення своїх боргів, що є важливим для проведення аналізу діяльності підприємства. Відбулося збільшення коефіцієнта покриття у звітному періоді на 0,01 тис. грн. Зміна оборотних активів спричинила збільшення коефіцієнта на 0,16 тис. грн., запаси і витрати зменшили показник на 0,001 тис. грн. За рахунок зменшення дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги даний коефіцієнт у ТОВ «Техмашстрой 2012» зменшився на 0,134 тис. грн. Ніякого впливу не мали поточні фінансові інвестиції, а грошові кошти та їх еквіваленти збільшили показник на 0,106 тис. грн. Відбулося збільшення за рахунок інших оборотних активів на 0,028 тис. грн., але ми бачимо збільшення показника за рахунок поточних зобов'язань на 0,148 тис. грн.

В цілому отримані результати імовірності банкрутства ТОВ «Техмашстрой 2012» свідчать про незадовільний фінансовий стан підприємства і про імовірність настання

банкрутства. Однак спостерігається позитивна динаміка розрахованих результативних показників, що, в свою чергу, свідчить про зменшення поточних зобов'язань, тобто покращення можливості здійснювати свою діяльність за рахунок власних коштів та покривати зобов'язання власними силами.

Першочерговим етапом в процесі покращення фінансового стану аналізованого підприємства є пошук оптимального співвідношення власного і позикового капіталу, яке б забезпечило мінімальний фінансовий ризик при максимальній рентабельності власного капіталу. Оптимізація ліквідності підприємства реалізується за допомогою оперативного механізму фінансової стабілізації – системи заходів спрямованих, з одного боку, на зменшення фінансових зобов'язань, а з іншого – на збільшення грошових активів, що забезпечують ці зобов'язання. Фінансові зобов'язання підприємство може зменшити за рахунок зменшення суми постійних витрат (в тому числі витрат на утримання управлінського персоналу); зменшення рівня умовно-змінних витрат.

Збільшити суму грошових активів можна за рахунок:

- рефінансування дебіторської заборгованості (шляхом факторингу, врахування та дисконтування векселів, форфейтингу, примусового стягнення);
- прискорення оборотності дебіторської заборгованості (шляхом скорочення термінів надання комерційного кредиту);
- оптимізація запасів товарно-матеріальних цінностей (шляхом встановлення нормативів товарних запасів методом техніко-економічних розрахунків).

Підприємству потрібно нарощувати обсяги робіт, які дозволять отримати більше власних надходжень, що дасть змогу отримувати немалий стабільний прибуток. Також можливо залучення інвестицій на придбання нового обладнання, що значно збільшить можливості підприємства в галузі будівництва та збільшить його конкурентоспроможність.

Висновки. В цілому отримані результати імовірності банкрутства ТОВ «Техмашстрой 2012» говорять про незадовільний фінансовий стан підприємства і про імовірність настання банкрутства. Першочерговим етапом в процесі покращення фінансового стану аналізованого підприємства є пошук оптимального співвідношення власного і позикового капіталу, яке б забезпечило мінімальний фінансовий ризик при максимальній рентабельності власного капіталу.

Література

1. Антикризове управління : підручник / Під ред. Е.М. Короткова. — М. : ИНФРА - М, 2001. — 432 с.
2. Василенко В. А., Мірошник І. Є. Ситуаційне й операційне управління в системі менеджменту : навчальний посібник / В. А. Василенко, І. Є. Мірошник / - К : Кондор, 2012. — 245 с.
3. Недосекин А. О., Максимов О. Б. Анализ риска банкротства предприятия с применением нечетких множеств // Вопросы анализа риска.— 2014.— № 2. — С. 34 – 39.
4. Брігхем Є. Основи фінансового менеджменту / Пер. з англ. — К. : Молодь. — 1997, 455 с.
5. Велш Глен А., Шорт Деніел Г. Основи фінансового обліку / Пер. з англ. О. Мінін, О. Ткач. - К. : Основи. — 1997, 367 с.
6. Мочерный С. В., Некрасов В. Н., Овчинников В. Н., Секретарюк В. В. Экономическая теория : учебник / С.В. Мочерный, В. Н. Некрасов, В. В. Секретарюк. - М. : “ Издательство ПРИОР ”, 2012. - 416 с.
7. Фомин Я. А. Диагностика кризисного состояния предприятия : учеб. пос. / Я. А. Фомин. - М. : ЮНИТИ – ДАНА. – 2008, 228 с.
8. Захарченко В. О., Счасна С. І. Систематизація методів оцінки фінансового стану підприємства / В. О. Захарченко, С. І. Счасна // Фінанси підприємств. – 2014. - № 2. - С. 137 - 144.
9. Балабанов И.Т. Основы финансового менеджмента / И. т. Балабанов. - М. : Финансы и статистика, 2008. - 528 с.
10. Василенко В. О. Антикризове управління підприємством : навч. пос. / В. О. Василенко. — К. : ЦУЛ. — 2003, 267 с.
11. Терещенко О. О. Фінансова санація та банкрутство підприємств. Навч. посібник. - К. : КНЕУ. — 2008, 405 с.
12. Шершньова З. Є., Оборська С. В. Антикризове управління підприємством : навч. - метод. посіб. для самост. вивч. дисц. — К. : КНЕУ, 2004. — 196 с.
13. Толчеев Ю. З. Механізми антикризового управління підприємством // Донецький національний університет : Економічні науки. – Донецьк : ДНУ 2010. – Вип. 15. – С. 54 – 58.